

INTERTEXTUALITY IN CLEANSING TEMPLE SEQUENCE (JOHN 2, 13-22)**Ilie Melniciuc-Puică****Assoc. Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași**

Abstract: In the first section of the John's Gospel is presented the episode of the Temple's cleansing. Through linguistically language the author shows a different connotation, apart from the historical one presented in the Synoptic Gospels. Two quotes from the Old Testament (Zech. 14.20-21 and Psalms 68,11 LXX) reveals the literal sense expressed by Jesus Christ, as the mystical meaning to the episode given by the Johannine community. Surrounded on the „house” noun, the variation of verbs in the present tense to the future tense shows the process of the directed re-writing, wanted by the biblical writer.

Keywords: Intertextuality, Jesus, re-write, John's Gospel, house

După săvârșirea minunii din Cana Galilei Iisus s-a coborât în Capernaum, unde nu a stat mult și s-a urcat la Ierusalim, fiind aproape Paștele iudeilor. Cu acest prilej, alungă din curțile templului pe cei ce vindeau animale pentru jertfă și pe schimbătorii de bani, de la care pelerinii puteau procura monede fără reprezentarea chipului uman, turnate în Tyr, singurele acceptate pentru visteria templului.

Prin acest act Iisus împlinea profeția din Zah. 14,21: „nu va mai fi nici un neguțător, în ziua aceea în templul Domnului Savaot.”¹

Evangelheliile sinoptice relatează și ele scena curățirii templului (Mt. 21,12-17; Mc. 11,15-18; Lc. 19, 45-46), numai că această eveniment este pus în relație cu sfârșitul activității Mântuitorului. Referitor la această aparentă antilogie păreriile exegeților sunt împărțite. Astfel unii consideră că această scenă ar fi avut loc de două ori în timpul activității Mântuitorului. Sfântul Ioan Gură de Aur motivează de ce Sfântul Ioan Teologul spune că templul este „Casă de negustorie” iar Sfântul Marcu spune că templul a devenit „peșteră de tâlhari” prin

¹ Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc, Sfânta Evanghelie de la Ioan. Introducere și comentariu, Vol. I, Ed. Teofania, Sibiu, 2003, p. 70.

cuvintele: „Pentru aceea vorbind atunci mai dur zice: De ce faceți casa Tatălui Meu peșteră? Ceea ce n-o face în această primă alungare, în care mustrea lui este mai moderată ceea ce explică că a reluat-o”.² Iar părintele Dumitru Stăniloae, o vede ca o modalitate graduală a lui Iisus Hristos în a-și descoperi dumnezeirea Sa: „La prima alungare a acestora le-a spus „Nu faceți casa Tatălui Meu casă de negustorie!” (In. 2,16). Era o afirmare a calității Sale de Fiu a lui Dumnezeu. Această calitate o afirmă și mai clar la o a doua izgonire a vânzătorilor din templu, când se declară pe Sine direct Dumnezeu, deci egal cu Tatăl, spunând: „Și casa Mea, casă de rugăciune se va chema, iar voi o faceți peșteră de tâlhari” (Mt. 21, 12-13; Lc. 19, 45-46). Iisus aplică prin aceste cuvinte o expresie combinată din Is.56,7 și Ier. 7,1. Evanghelistul Marcu redă mai complet proorocia lui Iisus care face referire la Sine, luând-o din Isaia, care vedea în templul mozaic, preînchipuite locașurile de închinare ale tuturor popoarelor („Și-i învăța și le spunea: Nu este, oare, scris: *casa Mea casă de rugăciune se va chema pentru toate neamurile?* Voi însă ați făcut din ea peșteră de tâlhari” (Mc. 11,17).³

Cu toate acestea, părerilor celor mai mulți exegeți afirmă că:

- acest eveniment a avut loc numai o singură dată, nu de două ori (la începutul și la sfârșitul activității Mântuitorului);
- a avut loc în ultima săptămână a vieții lui Iisus;
- Evanghelistul Ioan nu a avut intenția de a corecta timpul producerii acestui eveniment, dar l-a inserat la începutul propovăduirii lui Iisus ca să evidențieze importanța sa în înțelegerea desfășurării propovăduirii Sale.⁴

Sucesiunea evenimentelor este comandată la Sfântul Ioan nu de rațiuni cronologice, ci de rațiuni teologice. Călăuzit de Duhul Sfânt, Sfântul Ioan poate plasa curățirea templului la începutul Evangheliei sale, urmând ceea ce se putea numi „o cronologie teologică”⁵. Perspectiva teologică este sugerată în primul rând de profeția din Maleahi 3,1.3. Lecturată în întregime, descoperim cuvintele: „Iată, Eu trimit pe îngerul Meu și va găti calea înaintea feței

² Sfântul Ioan Gură de Aur, Comentar la Evanghelia de la Ioan, Pelerinul Român, Oradea, 1997, p. 110.

³ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Chipul Evanghelic al lui Iisus Hristos, Ed. Centrului Mitropolitan, Sibiu, 1991, p.51.

⁴ George R. Beasley-Murray, Word Biblical Commentary, John, Vol.36, Word Publishing, Dallas, 1987, p. 38.

⁵ Udo Schnelle, 'Die Tempelreinigung und die Christologie des Johannesevangeliums', in New Testament Studies 42 (1996), p. 359–373. În acord cu „cronologia teologică” trebuie menționat timpul scrierii Evangheliei a patra, care se plasează în finalul primului secol, adică anii 95-98. Pentru Evanghelistul Ioan evenimentul curățirii templului dobândește o nouă semnificație. Deja se scursese câțiva timp de la cucerirea Ierusalimului și dărâmarea Templului (anul 70 d.Hr.). Depășind abordarea istorică din Evangheliile sinoptice, Ioan Evanghelistul dă sens nou evenimentului, diferit de cel eshatologic sugerat de profeția din Zaharia 14. Pentru creștinii care citeau sau vor citi textul ioanic era imperios o interpretare hristologică și mistagogică. Astfel, nu mai este concentrată atenția pe Templul ierusalimitean în calitate de „casă a Tatălui”, ci pe Iisus Hristos Logos-ul întrupat care devine Persoană și loc și Mijlocitor între închinătorii duhovnicești și Dumnezeu.

Mele și va veni îndată în templul Său Domnul pe Care Îl căutați și Îngerul legământului pe Care voi Îl doriți. Iată, vine!", zice Domnul Savaot".... „Și El Se va așeza să lămurească și să curețe argintul; El va curăța pe fiii lui Levi și îi va lămuri ca pe aur și argint, și vor aduce Domnului jertfă întru dreptate". Aluzia biblică este evidentă și dacă luăm în considerare verbul χέω care se regăsește în Mal 3,3 și In. 2,15 (ἐξέχεεν)⁶. După cum am prezentat mai sus, Proorocul Ioan Botezătorul se identifică prin cuvintele din Is. 40,3. Fructificând materialul din Evanghelia după Marcu, unde aflăm citarea compusă din profeția lui Isaia cu Maleahi 3,1, Ioan Teologul extinde exegeza sinoptică într-un mod original, subliniind relația dintre Înaintemergător și Iisus Hristos. În baza acestei aluzii eshatologice din Vechiul Testament, coroborată cu expunerea din primele două capitole ale Evangheliei după Ioan, reiese că Iisus se identifică cu „îngerul Legământului” care „Iată, vine!”⁷.

Firul narativ al Evangheliei arată cum Iisus Hristos a găsit în Templul din Ierusalim schimbători de bani și pe cei ce vindeau animale pentru sacrificiu (2,13-16). Relatarea din evanghelie îl prezintă pe Iisus având un bici împletit din ștreanguri, izgonind vitele de vânzare din preajma Templului și vărsând monedele celor ce schimbau bani pe mesele lor. El apoi le-a spus celor ce vindeau porumbei să iasă din Templu.

Aici avem de a face cu un incident care este relatat în toate evangheliile. Relatarea ioaneică prezintă corecta înțelegere a folosirii termenilor grecești cu referire la Templu, prin diferențierea curții exterioare (ἱερόν) (v. 14-15), locul în care a găsit vânzătorii, față de clădirea templului (ναός) (v. 19-21).

Schimbătorii de bani erau necesari pentru ca moneda romană obișnuită să fie convertită în sistemul monetar din argint tirian, singura monedă acceptată pentru ofrandele Templului. Monedele romane nu erau premise pentru asemenea oferte. Monedele bătute în Ierusalim erau fie din cupru fie din bronz și erau de slabă calitate. Conform Mișnei, ofrandele Templului trebuiau să fie făcute în sistemul monetar tirian, adică în monede din argint⁸. Locul de fapt al conversiei monetare se afla în porticurile care înconjurau Curtea Femeilor. Punctul de vedere comun al bibliștilor este că schimbătorii de bani se aflau în Porticul Regal

⁶ Bruce Suchard, *Scripture within Scripture. The Interrelationship of Form and Function in the Explicit Old Testament Citations in the Gospel of John*, Scholars, Atlanta, 1993, p. 24.

⁷ D.A. Carson, *The Gospel according to John*, coll. *Pillar New Testament Commentary*, Eerdmans, Grand Rapids, 1991, p. 179; F.F. Bruce, *The Gospel of John*, Basingstoke, Picing & Inglis, 1983, p. 74; Allan R. Kerr, *Temple of Jesus' Body – The Temple theme in Gospel of John*, JSNT Suppl 220, Sheffield Academic Press, Sheffield, 2002, p. 73.

⁸ m. Bekhoroth 8.7

pe partea sudică a esplanade Templului, unde aveau loc diverse forme de schimburi comerciale⁹.

Mântuitorul Iisus Hristos a reacționat împotriva schimbătorilor de bani, conform supozițiilor lui P. Richardson și J. Murphy-O'Connor, nu din cauza locului greșit unde se aflau, ci pentru că a considerat folosirea monedei feniciene pentru darea la Templu ca greșită în sine¹⁰. Așa cum afirmă Richardson, shekel-ul fenician nu era aniconic, și din această cauză încălca porunca a doua din Decalog, deci era impropriu numit monedă "sfântă". Pe față conținea o imagine, și de fapt imaginea unui zeu păgân (Melkart-Herakles); pe revers era un vultur tyrian și inscripția "Tyr, cel sfânt și neprofanat". Aceasta ar face jumătatea din shekel-ul tyrian inerent ofensiv, cel puțin pentru cei mai devotați evrei și în special ca o ofertă a Templului. Conform acestui argument, decât să schimbe legile care pretind monede de argint, autoritățile au permis folosirea shekelului de argint tyrian, din motive economice și politice¹¹. Dacă aceasta este o înțelegere corectă a situației, atunci nu este o problemă unde schimbătorii de bani erau localizați, ci că ei nu trebuiau să fie acolo.

Reacția lui Iisus față de cei ce vindeau animale este mai complexă. În primul rând, este problema anumitelor animale menționate în textul ioaneic. Folosirea oilor pentru sacrificiu este deseori atestată și mai ales în perioada sărbătorii de Paști¹². E. P. Sanders a sugerat că referințele din textul ioaneic referitor la cornute mari pentru sacrificiu este inexactă, pe motiv că asemenea animale ar fi fost prea scumpe pentru toți, cu excepția celor foarte bogați, și că în plus, asemenea animale nu erau solicitate decât în cazuri speciale¹³. În al doilea rând, porumbeii erau printre cele mai comune păsări folosite pentru sacrificiu și puteau fi cumpărați în preajma altarului de jertfă, încât credincioșii să nu fie obligați a-i transporta de la distanțe mari¹⁴. Toate aceste animale ar fi disponibile pentru cumpărare în vecinătatea Templului așa

⁹ D. Bahat, "Jesus and the Herodian Temple Mount", in *Jesus and Archaeology*, James H. Charlesworth (ed.), Eerdmans, Grand Rapids, 2006. Vezi, de asemenea, E. P. Sanders, *Judaism: Practice and Belief*, 63, BCE 66 CE, Philadelphia, Trinity, London, 1992, p. 68. Prezența schimbătorilor de bani în Templu este menționată în *Sheqalim* 1.3.

¹⁰ Vezi P. Richardson, "Why Turn the Tables? Jesus' Protest in the Temple Precincts", in E. H. Lovering, Jr. (ed.), *SBLSP31* (1992), p. 507-523; J. Murphy-O'Connor, "Jesus and the Money Changers Mark 11:15-17; John 2:13-17", *Revue Biblique* 107 (2000) "p.43-45.

¹¹ Y. Meshorer *A treasure of Jewish Coins*, Yad Yitshak Ben-Tsevi, Jerusalem, 1997, menționează descoperirea unui shekel tyrian bătut în Ierusalim în jurul anului 33 d.Hr. Dan Bahat în studiul său spune că un astfel de shekel a fost descoperit în 2004 în orașul vechi din Ierusalim.

¹² Flavius Josephus, *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor*, VI.9.3, prefață de Răzvan Teodorescu, trad. Gheneli Wolf și Ioan Acsan, Ed. Hasefer, București, 1997; E.P. Sanders, *Judaism*, p. 136-138.

¹³ E. P. Sanders, *Judaism*, p.88

¹⁴ Joachim Jeremias, *Jerusalem in the Time of Jesus*, Fortress, Philadelphia, 1969, p. 48-49.

încât cei care călătoreau să nu fie constrânși să aducă animale de la o distanță mare, ceva pe cât de neconvenabil pe atât de posibil să fie rănite animalele.

Evangelistul Ioan precizează că Iisus i-a scos pe toți din templu, folosindu-se de un bici de ștreanguri. Hristos îi arată ca robi, pentru că-i bate. A venit să-i facă frați ai Săi și fii lui Dumnezeu pe oameni, pentru a nu mai fi robi. Dar nu putea face aceasta cu cei care nu răspundeau iubirii Lui cu iubirea lor. Nu-i putea elibera pe cei ce nu-L cunoșteau ca Dumnezeu eliberator al oamenilor prin întruparea Sa ca om. Hristos deși își însușește toată smerenia și blândețea de loviturile ce i se dau Lui, folosește toată forța Sa de om când e batjocorit Dumnezeu.¹⁵

Conceptul de ”intertextualitate” a fost semnalat pentru prima dată de cercetătoarea bulgară Julia Kristeva¹⁶, definit fiind drept ”relația dintre text și sub-text”, sau mai bine spus un text actual cu un text din trecut, care este adus în memorie și redat din memorie cu scopul unei noi abordări a semnificatului¹⁷.

Terminologia prin care o operă literară este analizată, a trecut prin medierea bibliștilor filologi asupra textului revelat, aplicându-se principiile studierii unui text profan. Conform biblistului menționat, textul antic poate fi citat cu scop întreit: pentru ”a reproduce” – în manieră festivă- un fragment autoritativ; pentru ”a lumina” în sens tipologic un eveniment din trecut, realizat și de-săvârșit în prezent; și pentru ”a afla” euristic, a clarifica peste veacuri ceea ce un autor exprima imprecis pentru contemporanii săi.

Intertextualitatea biblică însumează cercetările asupra textului sacru, prin care sunt identificate citatele veretotestamentare, aluziile biblice și ”ecouri” în fragmente asemănătoare, valorificate în Noul Testament. De aceea, de la conceptul de ”intertextualitate” s-a ajuns prin extensie la conceptul de ”re-scriere” sau ”re-semnificare”, prețuind textul redat din surse vetero-testamentare mai mult ca interpretări teologice decât ca reproduceri fidele din memorie a textului sacru¹⁸.

Secvența biblică în discuție (In. 2, 13-22) cuprinde o aluzie biblică și un citat vetero-testamentar, armonizate genuin de apostolul Ioan în Evanghelia sa.

¹⁵ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Nota 277, Sf. Chiril al Alexandriei, Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, col. Părinți și Scriitori Bisericești, vol. 41, EIBMBOR, București, 2000, p. 131.

¹⁶ J. Kristeva, 'Word, dialogue and novel', in T. Moi (ed.), The Kristeva Reader, Oxford, 1986.

¹⁷ Steve Moyise, Does the NT Quote the OT Out of Context? In Anvil Vol. 11, no. 2, 1994, p. 137-139.

¹⁸ Steve Moyise, The Old Testament in the New: An Introduction, Second Edition, Revised and Expanded, Bloomsbury, T & T Clark, 2015, p. 43.

Ioan 2,16: „Scoateți acestea de aici. Nu faceți casa Tatălui Meu casă de negustorie”.

Iisus nu-I spune, lui Dumnezeu „Tatăl nostru” ci „Tatăl Meu”. Expresia „casă a lui Dumnezeu” are substantivul la genul masculin (οἶκος του Θεού) și desemnează în Evanghelia după Ioan Templul din Ierusalim. Aceeași expresie este folosită însă, cu alt sens, referindu-se în In. 14,2 la locuința cerească: „În casa Tatălui Meu multe locașuri sunt. Iar de nu, v-aș fi spus. Mă duc să vă gătesc loc”. Astfel El se înfățișează drept Fiul lui Dumnezeu.

Iisus numește Templul ”casa Tatălui Meu”, avertizând pe e o parte pe liderii religioși iudaici că locul de întâlnire cu Divinitatea nu trebuie convertit în loc de negoț, iar pe de altă parte afirmând filiația divină în baza căreia acționează în acest mod violent. Filiația divină a lui Iisus Hristos este subliniată pregnant de Evanghelia după Ioan, continuând afirmațiile din prologul ioaneic (In. 1, 1-14), iar în secvența studiată aici recapitulată prin afirmația ”râvna casei Tale mă va mistui” (In. 2, 17).

În evenimentul curățirii templului, relatat de Evangheliile sinoptice (Mt. 21, 13; Mc. 11,17; Lc. 19,46), sunt folosite mai multe combinații de texte vetero-testamentare, pentru a sublinia caracterul aparte al sanctuarului. Evanghelistul Matei combină profețiile din Isaia 56,7 (”căci templul Meu, locaș de rugăciune se va chema pentru toate popoarele!”) cu Ieremia 7,11 (”Templul acesta, asupra căruia s-a chemat numele Meu, n-a ajuns el oare, în ochii voștri peșteră de tâlhari?”). Teologia lucană, prezentată de Evanghelia a treia, explorează același filon biblic, în manieră midrașică, combinând cele două texte care au elementul comun ”casă” (οἶκος). Expresia „Scris este”, ca formulă introductivă, se referă la o singură citare scripturistică, deși apare și a doua citare. Astfel înțelegem cum scriitorul sacru exprimă amărăciunea profetului Ieremia în ”mânia” de care dă dovadă Iisus față de profanatorii economici ai Templului. Admonestarea este făcută schimbătorilor de bani și celor ce vindeau produsele pentru jertfe la Templu, dar într-o formă eufemistică, fără a mai aminti actul fizic al răsturnării meselor¹⁹.

Relatarea marcană a curățirii Templului, de la Mc. 11,15-18, folosește expresia: ”Nu este, oare, scris: ”Casa Mea casă de rugăciune se va chema, pentru toate neamurile”? Voi însă ați făcut din ea peșteră de tâlhari” (Mc. 11,17). Mesajul urmărit în Evanghelia după Marcu este definirea întâlnirii cu Dumnezeu, nu în locul templului din Ierusalim cât mai ales în starea de rugăciune, pe care atât iudeii cât și neamurile păgâne o vor practica.

¹⁹ Pr. Dr. Ilie Melniciuc-Puică, Utilizarea Vechiului Testament în scrierile lucanice, Ed. Performantica, Iași, 2005, p. 117.

Evanghelia după Ioan evită cele două texte, consemnate de tradiția sinoptică, valorificând, în schimb, un profet intens folosit în perioada celui de-al Doilea Templu: Zaharia²⁰. Finalul cărții, cu perspectivă eshatologică, pre-vede: ”În ziua aceea va fi (scris) pe clopoțeiilor cailor: "Sfânt lui Dumnezeu!" Și vor fi căldările în templul Domnului ca năstrapele înaintea jertfelnicului. Și orice căldare din Ierusalim și din Iuda va fi sfântă Domnului Savaot. Și vor veni toți cei ce vor să jertfească și le vor lua și vor fierbe carne și nu va mai fi nici un neguțător, în ziua aceea, în templul Domnului Savaot” (Zah. 14,20-21).

Profeția de la Zah. 14,20-21 amintește de „canaaniți” care nu vor mai fi în „casa Domnului” în acele zile. Cercetătorii biblici²¹ afirmă că există o legătură între substantivul *Χανααναιοσ* din LXX și termenul „negustori”, fiind redat din originalul ebraic în traducerea lui Aquila prin *μεταβολος*. Astfel, lectura lui Zah. 14,21 implică o slujire duhovnicească superioară, chiar cu caracter eshatologic, care să nu fie împiedicată de elementul material. De asemenea, profeția lui Zaharia nu indică distrugerea templului existent în vremea sa, ci chemarea la purificare prin sfințenie a credincioșilor lui Dumnezeu din Iuda și Ierusalim. Înțelegem, astfel, antinomia între iudei și canaaniți, între sfințenie și negustorie.

Cum e propriu Sfântului Ioan, după ce Iisus săvârșește o minune care atestă Dumnezeirea Sa, exprimă și o afirmare directă a Dumnezeirii Sale. Afirmățiile despre Dumnezeirea Sa alternează cu dovezile date prin fapte minunate. Totul se armonizează într-un întreg în descoperirea lui Hristos ca Dumnezeu.

În episodul curățirii templului de la In. 2, 13-22 nu avem formula de citare prin care să bănuim elementul intertextual cu Zah. 14,20-21, dar avem aluzia pertinentă a Mântuitorului Hristos cu privire la perenitatea lucrului uman, în opoziție cu eternitatea Tatălui Său: ”Și celor ce vindeau porumbei le-a zis: Luați acestea de aici. Nu faceți casa Tatălui Meu casă de negustorie”. Aluzia biblică devine evidentă, insistând asupra auditoriului: ”celor ce vindeau porumbei” (v.16) și ”ucenicii” (v. 17) care și-au adus aminte ”că este scris: "Râvna casei Tale mă mistuie".

Ioan 2,17: „Râvna casei Tale mă mistuie”.

Versetul de la Ioan 2, 17 a fost scris de evanghelist în cadrul celor descrise cu privire la ultimele zile ale lui Iisus. Descrierea anterioară izgonirii vânzătorilor din templu (2, 14-16)

²⁰ Cristian Bădiliță, Noul Testament, Evanghelia după Ioan, Ed. Curtea Veche, București, 2010, p. 185.

²¹ H.J. de Longe, The Cleansing of the Temple in Mark 11 :15 and Zechariah 14 :21, in The Book of Zechariah and Its Influence (ed. C. Tuckett), Aldershot, Ashgate, 2003, p. 90; Gonzalo Rojas-Flores, From John 2.19 to Mark 15.29: The History of a Misunderstanding, in New Testament Studies 56, 2009, p. 29; E.P. Sanders, Jesus and Judaism, Philadelphia, Fortress Press, 1985, p. 75; M.A. Matson, The Contribution to the Temple Cleansing by the Fourth Gospel, in SBL 1992, Seminar Papers, Atlanta, Scholars, 1992, p. 502.

prezintă în mod evident asemănări cu versiunile sinoptice referitoare la acest eveniment (Mc. 11, 15-17)²². În Evanghelia lui Ioan, citim că după acest fapt, ucenicii și-au amintit: că este scris: „Râvna casei Tale mă mistuie” (In. 2, 17 = Ps. 68, 11). Discuția cu „iudeii”, purtată de aici, începe cu întrebarea: „Ce semn ne arăți că faci aceasta?”. Din această întrebare înțelegem că se face referire la autoritatea Lui, cerută în conformitate cu Mc. 11, 28, de către arhieriei, de cărturari și de bătrâni ca rezultat al curățirii templului. Nu numai o singură dată în Evanghelie, adversarii lui Iisus cer de la El un semn de legitimare (Mt. 12, 38; 16, 1; Mc. 8, 11; Lc. 11, 16; In. 6, 31); așadar cererea pentru un semn constituie în sine un motiv tradițional. Răspunsul lui Iisus în In. 2, 19 („Dărâmați templul acesta și în trei zile îl voi ridica”) prezintă similitudini cu cel de la Mc. 14, 68 referitoare la cuvintele falșilor martori (Mc. 15, 29; Fapte 6, 14). Așadar, Ioan 2, 17 este înconjurat de materiale din tradiție. Versetul în sine, totuși, nu aparține materialului tradițional, este o declarație tipic ioaneică.²³

Am putea gândi chiar la o explicație cu caracter midrașic a Evanghelistului Ioan, care alătură tematic, precum se obișnuia într-o cuvântare sinagogală, două texte care au în centrul dezbaterii ideea de „casă”²⁴.

Prima parte a versetului prezintă două caracteristici a stilului ioaneic: *asyndeton epicum*, și expresia γεγραμμένον ἐστίν, „este scris”. În formula de introducere a citatului Sfântul Ioan în general preferă γεγραμμένον ἐστίν sau ἐστίν γεγραμμένον în loc de γέγραπται, care este folosit în general în alte părți din Noul Testament (In. 6, 31-45; 10, 34; 12, 44) diferit față de 8,17; cf cu 19, 19; alte pasaje din Noul Testament cu care putem compara sunt Lc. 4, 17; 20, 17; 1 Cor. 15, 54; 2 Cor. 4, 13. Întregul verset constituie o paranteză, o remarcă explicativă care întrerupe curgerea narațiunii; astfel de remarci sunt prezente în mod frecvent în Evanghelia a IV-a. Versetul este înrudit cu remarcile explicative

²² Bruce Chilton în *The Temple of Jesus: His Sacrificial Program within a Cultural History of Sacrifice* (Pennsylvania State University Press, University Park, 1992), explică episodul curățirii Templului din perspectiva iudaică a celui care dorește să redea puritatea sacrificială. Culpă pentru fiecare păcat trebuia plătită prin jertfă. Un rabin contemporan Mântuitorului Iisus Hristos sugera în scrierile sale că pentru mai multe păcate se putea oferi doar o jertfă (consistentă), care să substituie întreaga vină a persoanei. Iar pentru că jertfele aduse constau mai ales în jertfirea animalelor și vărsarea sângelui pe jertfelnic, același autor afirmă că Iisus Hristos devine „incomod” prin afirmațiile Sale de la acest eveniment, deoarece insinuează înlocuirea vechilor jerfe de la Templu cu noua jertfă, a pâinii și vinului euharistic. „Revoluția” cultică invocată de Mântuitorul era acel „semn” cerut de farisei și cărturari. Răspunsul Domnului Hristos era prea îndrăzneț, deoarece propunea schimbări în esența legii mozaice. Evanghelistul Ioan comprimă mesajul în textul evangheliei sale, suprapunând simbolul biciului împletit cu prefigurarea patimilor de la ultimul Paște iudaic, vânzătorii de porumbei cu vânzătorul Iuda (In 18,2).

²³ Maarten Menken, *Old Testament Quotations in the Fourth Gospel: Studies in Textual Form*, (Contributions to Biblical Exegesis and Theology, 15), Kok Pharos, Kampen, 1996, p. 37.

²⁴ Pentru o mai corectă înțelegere a formei omiletice tip midraș, a se vedea Pr. Dr. Ilie Melniciuc-Puică, op. cit., p. 177-195.

din In. 2, 22 și In. 12, 16 unde de asemenea, în termeni ioaneici, se spune că ucenicii și-au adus aminte. Concluzia noastră este că In. 2, 17 a fost formulată de evanghelist, care a inserat întregul verset în materialul tradițional avut la dispoziție.²⁵

Citarea din Ps. 68,11a cuprinde trei segmente lingvistice: „Râvna”, „casei Tale” „m-a mistuit”.

Referitor la „râvna” sau „zelul” care este punctat(ă) de Psalmist, am putea crede că este vorba de o „pasiune a geloziei” sau „iubire cu patimă”. Zelul psalmistului pentru casa lui Dumnezeu este evidențiat prin dorința construirii Templului în Ierusalim (1 Cron. 28, 1-21). Zelul sau râvna persoanelor din Vechiul Testament pentru Dumnezeu găsește exprimare la Finees (Num. 25,11-13) care „râvnind între ei pentru Mine” „a arătat râvnă pentru Dumnezeul său și a ispășit păcatul fiilor lui Israel” prin sacrificarea celor idolatri. Profetul Ilie „a zis: „Cu râvnă am râvnit pentru Domnul Dumnezeu Savaot, căci fiii lui Israel au părăsit legământul Tău, au dăruit jertfelnicele Tale și pe proorocii Tăi i-au ucis cu sabia, rămânând numai eu singur, dar caută să ia și sufletul meu!” (3 Regi 19,10.14), în două afirmații mărturisind atașamentul față de Dumnezeu, în lupta violentă față de idolatrii vremii. Un al treilea bărbat care exprimă râvna în manieră violentă este Matatia care „s-a aprins de râvnă și i s-au cutremurat răunchii și, dând drumul dreptei sale mâinii, a alergat și l-a junghiat pe jertfelnic” (1 Macabei 2, 23-26)²⁶. Pentru „casei Tale” am putea găsi sensul de „poporul Israel” sau chiar „Templul din Ierusalim”, iar pentru „m-a mistuit” sensul de „m-a consumat cu patimă”, „m-a ucis, m-a jertfit”.

Sfântul Ioan a luat citatul din LXX, dar a schimbat forma aoristă *κατέφαγεν* cu viitorul *καταφάγεται*. Am putea presupune, de ce a schimbat forma aoristă din text cu viitorul. În unele cazuri, perfectul ebraic poate avea înțelesul de viitor (ex. Is. 10,28 ; Iov 5,20 LXX, perfect ebraic fiind tradus în greacă prin viitor) și dacă este izolat Ps. 69,11 (variante Textului Masoretic) de context se poate face traducerea perfectului ebraic prin viitor. Se pune întrebarea: De ce a preferat Sfântul Ioan această traducere, a textului ebraic?²⁷

S-ar putea crede că o dată cu schimbarea timpului verbului, evanghelistul a făcut ca textul psalmului să se transforme într-un anunț profetic al unui eveniment, care pentru psalmist, aparține încă viitorului. În această interpretare, ar fi fost intenția Sfântului Ioan să spună că ucenicii lui Iisus au văzut profetia împlinită, în acțiunea lui Iisus în templu: râvna pentru

²⁵ Maarten Menken, op.cit., p.38.

²⁶ Colin G. Kruse, Ioan, Comentariile Tyndale la Noul Testament, trad. Lăcrămioara Novac, Ed. Scriptum, Oradea, 2010, p. 105.

²⁷ Maarten Menken, op.cit., p.39.

templu îl mistuia atât de mult pe Iisus, că-i alungă pe vânzătorii ce făceau din casa Tatălui său Casă de negustorie, afară din templu.²⁸

De asemenea s-ar putea interpreta versetul ioaneic prin exprimarea: „voi fi mistuit de râvna locașului ceresc al lui Dumnezeu”, după cum afirmă indirect în In. 14,2.

De ce doar Ps. 68,11a?

În Evanghelia a IV-a, de câteva ori, citatele au rolul de a demonstra că evenimentele care sunt narate sau anunțate, sunt în acord cu Scriptura. În aceste cazuri, Sfântul Ioan nu vede o problemă menținerea timpului verbului a sursei chiar dacă este trecut simplu: vezi In. 12,38 = Is. 53,1; In. 12,40 = Is. 6,10; In. 13,18 = Ps. 40,9; In. 15,25 = Ps. 34,18 sau Ps. 68,5-6; In. 19,24 = Ps. 21,20. Pentru Ioan, pasajele din Vechiul Testament care sunt la perfect simplu, pot constitui în mod clar profeții referitoare la Iisus. O explicație mai bună a folosirii viitorului în Ioan 2,17 ar fi că râvna lui Iisus pentru casa Tatălui îi va cauza moartea pe cruce.²⁹

Viitorul *καταφάγεται* anunță moartea Domnului Hristos. Rememorarea ucenicilor Săi, cu scop catehetic, surprinde evoluția cunoașterii post-pascale, deși la In. 2, 13-22 sunt martorii curățirii templului. Explicația se potrivește foarte bine cu faptul că în Evanghelia a IV-a și în alte părți din Noul Testament, suferința Dreptului din Psalmul 68 este văzută ca o prefigurare a patimilor lui Iisus. Potrivit cu In. 15,25, Iisus Hristos consideră că ura asupra Lui este o împlinire a profeției din Ps. 68,5-6: „Înmulțitu-s-au mai mult decât perii capului meu cei ce mă urăsc pe mine în zadar. Întăritu-s-au vrăjmașii mei, cei ce mă prigonesc pe nedrept; cele ce n-am răpit, pe acelea le-am plătit”. Când Domnul Iisus este răstignit pe cruce, potrivit Evangheliei după Ioan 19,28, spune, „ca să se îplinească Scriptura: „Mi-e sete”, făcând referire aluzivă la Ps. 68,25. La acest Psalm se face referire la Mt. 27,34.48; Mc. 15,36; Rom. 15,3 unde Sf. Pavel citează a doua parte a Ps. 68,11. Batjocorirea pentru Iisus, acceptată de Moise, conform expresiei din Evrei 11,26 poate fi o aluzie la același pasaj.³⁰

După o formulă introductivă, Pavel citează în Rom. 15,3 din Ps 68, 10 (LXX), așezând aceste cuvinte pe buzele Mântuitorului, deci nu pe cele ale psalmistului³¹: **Că râvna casei Tale m-a mâncat și ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra mea.**

²⁸ Ibidem, p.40.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem, p.41.

³¹ Pr. dr. Ilie Melniciuc-Puică, Răbdarea și mângâierea care vin din Scripturi. Argumentația veterotestamentară în Epistola către Romani, Ed. Performantica, Iași, 2009, p. 257.

„Asupra mea” din citare se referă la Hristos, iar „pe Tine” se referă la Dumnezeu. Astfel ocările sunt rostite, de cei fărădelege, împotriva lui Dumnezeu, prin acuzarea lui Hristos. Sfântul Pavel citează textul probabil pentru că cei slabi au adus reproșuri celor „tari”. Recurge Apostolul la o elipsă, evidențiind că Hristos nu a plăcut Sieși, ci aproapelui spre mântuire, motiv pentru care a fost ocărat și a pățimit. Elipsa include și faptul că Hristos a plăcut Tatălui, motiv pentru care a acceptat ocările celor fărădelege. Textul, în explicarea paulină, arată calea cea mai bună pentru a marca suferința pe care Hristos a asumat-o în slujirea Sa către Dumnezeu, suferință pentru mântuirea oamenilor încununată pe cruce. Cu siguranță expresia „nu a căutat a sa plăcere” face referire la răstignirea Domnului, deoarece aghiografii Noului Testament folosesc Ps 68 în legătură cu patimile lui Hristos (Mt. 27,34// Mc. 15,35-36 // Lc. 23,36 // In. 19, 28-29; In. 2,17; In 15,25; Fapte 1,20; Rom. 11,9) fie citându-l, fie făcând aluzie la el.

Remarci finale

Ca o concluzie, în In. 2,17 ce conține citatul din Ps. 68,11 din LXX, s-a schimbat forma aoristă *κατέφαγεν* cu viitorul *καταφάγεται*, schimbare care poate fi justificată pe baza unei citiri specifice a originalului ebraic, și care a transformat citatul într-un anunț al morții lui Iisus. Pentru ucenicii care iau parte la această scenă, citatul face referire la conflictul inițial între Iisus, pe care ei l-au mărturisit că este Mesia, și „iudei”, care va duce în final la moartea Lui. Pentru cititorul creștin, al Evangheliei lui Ioan, citatul se referă la faptul că moartea Fiului este o împlinire a voinței Tatălui.³²

Astfel prima apariție a lui Iisus, îi vestește încă de pe acum sfârșitul: „Mă mistuie, adică Mă ucide”. Jertfa supremă în religia iudaică era holocaustul, adică mistuirea/arderea cărnii animalului jertfit. Iisus indică faptul că El este Mielul lui Dumnezeu care se mistuie nu în flăcările arzătoare ale jertfelnicului din Ierusalim, ci în dragostea Tatălui care primește ofranda Fiului pentru iertarea oamenilor păcătoși (cf. In. 3,16-17). Dar această moarte înseamnă totodată stabilirea cultului adevărat, eshatologic, fiindcă moartea pe cruce înlocuiește templul cu Templul cel adevărat, trupul lui Hristos. De aceea, la cererea iudeilor de a le arăta semne referitoare la dumnezeirea Sa Iisus, le răspunde cu un semn care are o înfăptuire viitoare: „Dărâmați templul acesta și în trei zile îl voi ridica.”

³² Maarten Menken, Op.cit., p. 45

În răspunsul său de acum, El se asemuiește pe sine cu templul vrând să arate că templul Legii, e unul vremelnic, care trimite spre Iisus și îl prefigurează. Iar când spune „În trei zile îl voi ridica”, El se gândește la trupul Său și se referă la Înviere. El depășește dreptatea Legii Vechi, împlinind-o totodată.³³

El se prezintă pe Sine ca Dumnezeu însuși venit în umanitate, sau anunță templul viu în care locuiește cu adevărat Dumnezeu; iar pe Sine ca om, se prezintă ca jertfa cea mai prețioasă adusă de bunăvoie lui Dumnezeu, pentru că El este și Dumnezeu, căruia trupul Său îi este templu și I se aduce jertfă de bunăvoie, iar prin aceasta va învinge moartea pe veci, la început în umanitatea Sa, apoi în umanitatea celor ce se vor alipi Lui. Va învinge moartea pe care jertfele de animale din templu Vechiului Testament, nu o puteau învinge. Spunând că El va fi acest nou templu și această nouă jertfă, Iisus dă totodată o dovadă – care se va confirma – a puterii Sale de suprem proroc, de ultimul proroc care nu numai că proorocește dar și realizează ceea ce proorocește.³⁴

BIBLIOGRAFIE:

- Bădiliță, Cristian, *Noul Testament, Evanghelia după Ioan*, Ed. Curtea Veche, București, 2010.
- Bahat, D., "Jesus and the Herodian Temple Mount", in *Jesus and Archaeology*, James H. Charlesworth (ed.), Eerdmans, Grand Rapids, 2006.
- Beasley-Murray, George R., *John, Word Biblical Commentary*, Vol.36, Word Publishing, Dallas, 1987.
- Bruce, F.F., *The Gospel of John*, Picering & Inglis, Basingstoke, 1983.
- Carson, D.A., *The Gospel according to John*, coll. *Pillar New Testament Commentary*, Eerdmans, Grand Rapids, 1991.
- Chilton, Bruce, *The Temple of Jesus: His Sacrificial Program within a Cultural History of Sacrifice*, Pennsylvania State University Press, University Park, 1992.
- de Longe, H.J., *The Cleansing of the Temple in Mark 11:15 and Zechariah 14:21*, in *The Book of Zechariah and Its Influence*, C. Tuckett (ed.), Aldershot, Ashgate, 2003.
- Flavius Josephus, *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor*, VI.9.3, prefață de Răzvan Teodorescu, trad. Gheneli Wolf și Ioan Acsan, Ed. Hasefer, București, 1997.
- Jeremias, Joachim, *Jerusalem in the Time of Jesus*, Fortress, Philadelphia, 1969.

³³ André Scrima, Op.cit, p. 41

³⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul Evanghelic al lui Iisus Hristos*, p.52

- Kerr, Allan R., *Temple of Jesus' Body – The Temple theme in Gospel of John*, JSNT Suppl 220, Sheffield Academic Press, Sheffield, 2002.
- Kristeva, J., 'Word, dialogue and novel', in T. Moi (ed.), *The Kristeva Reader*, Oxford, 1986.
- Kruse, Colin G., *Ioan*, Comentariile Tyndale la Noul Testament, trad. Lăcrămioara Novac, Ed. Scriptum, Oradea, 2010.
- Matson, M.A., *The Contribution to the Temple Cleansing by the Fourth Gospel*, in *SBL 1992, Seminar Papers*, Scholars, Atlanta, 1992.
- Melniciuc-Puică, Pr. dr. Ilie, *Răbdarea și mângâierea care vin din Scripturi. Argumentația veterotestamentară în Epistola către Romani*, Ed. Performantica, Iași, 2009.
- Melniciuc-Puică, Pr. Dr. Ilie, *Utilizarea Vechiului Testament în scrierile lucanice*, Ed. Performantica, Iași, 2005.
- Menken, Maarten, *Old Testament Quotations in the Fourth Gospel: Studies in Textual Form*, (Contributions to Biblical Exegesis and Theology, 15), Kok Pharos, Kampen, 1996.
- Meshorer, Y., *A treasure of Jewish Coins*, Yad Yitshak Ben-Tsevi, Jerusalem, 1997.
- Mihoc, Pr. Prof. Dr. Vasile, *Sfânta Evanghelie de la Ioan. Introducere și comentariu, Vol. I*, Ed. Teofania, Sibiu, 2003.
- Moyise, Steve, *Does the NT Quote the OT Out of Context?* in *Anvil* Vol. 11, no. 2, 1994.
- Moyise, Steve, *The Old Testament in the New: An Introduction*, Second Edition, Revised and Expanded, Bloomsbury, T & T Clark, 2015.
- Murphy-O'Connor, J., 'Jesus and the Money Changers Mark 11:15-17; John 2:13-17', *Revue Biblique* 107 (2000)".
- Richardson, P., "Why Turn the Tables? Jesus' Protest in the Temple Precincts", in E. H. Lovering, Jr. (ed.), *SBLSP31* (1992).
- Rojas-Flores, Gonzalo, *From John 2.19 to Mark 15.29: The History of a Misunderstanding*, in *New Testament Studies* 56, 2009.
- Sanders, E. P., *Judaism: Practice and Belief, 63 BCE 66 CE*, Trinity, Philadelphia, London, 1992.
- Sanders, E.P., *Jesus and Judaism*, Fortress Press, Philadelphia, 1985.
- Schnelle, Udo, 'Die Tempelreinigung und die Christologie des Johannesevangeliums', in *New Testament Studies* 42 (1996).
- Scrima, André, *Comentariu integral la Evanghelia după Ioan*, Ed. Humanitas, București, 2008.

Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, col. Părinți și Scriitori Bisericești, vol. 41, EIBMBOR, București, 2000.

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, Pelerinul Român, Oradea, 1997.

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Chipul Evanghelic al lui Iisus Hristos*, Ed. Centrului Mitropolitan, Sibiu, 1991.

Suchard, Bruce, *Scripture within Scripture. The Interrelationship of Form and Function in the Explicit*